

DÓSA ELEK (1803–1867) KÉZIRATAI A KOLOZSVÁRI LUCIAN BLAGA KÖZPONTI EGYETEMI KÖNYVTÁR KÉZIRATTÁRÁBAN

KOLUMBÁN JUDIT
Kolozsvár

Absztrakt

A tanulmány célja, hogy bemutassa Dósa Elek (1803–1867) erdélyi jogtudós kézíratait a Kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár gyűjteményéből. A 35 kéziratot számláló gyűjtemény főleg magyar és latin nyelvű eredeti és pár másolati kéziratot tartalmaz. A dokumentumok nagy része kéziratban maradt. A Dósa Elek 220. születésnapja tiszteletére Budapesten rendezett tudományos konferencia alkalmat adott a gyűjteményünkben található kéziratok részletesebb számbavételére, amelyek között a szerző munkáinak legrepresentatívabb műveit is megtaláljuk. A tanulmány a gyűjteményünkben őrzött Dósa-kéziratok katalógusát is tartalmazza.

Kulcsszavak: Dósa Elek (1803–1867), jogász, kéziratok, kéziratkatalógus, 19. század, Kolozsvár, Erdély, Románia

THE MANUSCRIPTS OF ELEK DÓSA (1803-1867) IN THE MANUSCRIPT ARCHIVE OF THE LUCIAN BLAGA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY IN CLUJ-NAPOCA (KOLOZSVÁR)

Abstract

The purpose of this study is to present the manuscripts of Transylvanian jurist Elek Dósa (1803–1867) housed at the “Lucian Blaga” Central University Library in Kolozsvár. The 35 manuscripts, both original and copies, are largely written in Hungarian and Latin. His writings were mostly unpublished throughout his lifetime. A scientific symposium held on the 220th anniversary of Elek Dósa’s birth at Budapest, afforded an opportunity to assess these manuscripts, which include Dósa Elek’s most representative works. The study comprises a catalog of Dósa manuscripts included in our collection.

Keywords: Dósa Elek (1803–1867), jurist, manuscript, catalog, 19th century, Cluj-Napoca/Kolozsvár, Transylvania, Romania.

A Kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattárában a legutóbbi számbavétel során makfalvi Dósa Elek erdélyi jogtudós gyűjteményéből 35 darab, főleg magyar és latin, pár német és francia nyelvű eredeti, illetve másolati példányt sikerült azonosítani.

Dósa Elek kéziratai az utóbbi két évtized során kerültek a figyelem központjába, miután a kortársai által megbecsült jogász munkái lassan feledésbe merültek. Ezeknek a kéziratoknak egy része még Dósa életében megjelent. Ezek közé tartozik a főműve, az *Erdélyhoni jogtudomány és Az Erdélyhoni Evangelico-Reformátusok Egyházi jogtana*, valamint több publicisztikai írása. Az előbb említett munkákat, a kéziratban fennmaradt egyetemi előadásait, levelezéseit számos kutató használta, de Dósa Elek szakmai tevékenységének, életpályájának átfogó elemzése csak az utóbbi évtizedekben kezdődött el.¹

A Dósa Elek születésének 220. évfordulójára szervezett tudományos konferencia alkalmat biztosított, hogy számba vegyük a Kolozsvári Lucia Blaga Központi Egyetemi Könyvtár kézirattárában őrzött kéziratait. A 35 tételt tartalmazó gyűjtemény 1913 és 1914 között került be a kézirattárba, részben adomány útján, lánya, Gaál Gyuláné, Dósa Katinka jóvoltából,² részben pedig Rozmann Mórtól vásárlás révén.³

1. Dósa Elek és kéziratgyűjteménye

Dósa Elek anyai és apai ágon is elkötelezett református pedagógus családból származott. Édesapja, Dósa Gergely, a Marosvásárhelyi Református Kollégium első jogtanára volt, anyai nagyapja, Basa István pedig a kollégium híres teológia tanára. Ebbe az intellektuális miliőbe született Dósa Elek 1803. március 15-én. Tanulmányait a marosvásárhelyi kollégiumban kezdte el 1810-ben, és 1825-ben fejezte be.

Ezekből az iskolai évekből származik az a kézírata, amelyet a gyűjteményünk, a kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára őriz a *Gróf*

1 NAGY Péter: A Hármaskönyv és Dósa Elek Erdélyhoni jogtudomány című műve. *Jogtörténeti Szemle*, 2015/2, 34–41. [a továbbiakban: NAGY (2015a) i. m.]; NAGY Péter: Dósa Elek élete és egyházi munkássága. *Theológiai Szemle*, 2015/1, 42–49. [a továbbiakban: NAGY (2015b) i. m.]; NAGY Péter: Marosvásárhelyi Jogakadémia neves tanárának, Dósa Eleknek oktatási tevékenysége. *Gerundium*, 2023, 14 (1–2), 41–55.

2 ERDÉLYI Pál: *Az Erdélyi Múzeum Egyesület Évkönyve 1913-as évre*. Kolozsvár, 1914, 10. és 27.; *Az Erdélyi Országos Múzeum Kézirattára, Gyarapodási Osztálynapló, Kézirat*. 1904–, Kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár. (A továbbiakban: On.)

3 On. 1914–, 5–6. sz.

Toldalagi Sigmond ő nagysága tiszteletére írt Idylium cím alatt.⁴ A hat levél terjedelmű kézirat kezdő lapján olvasható a pontos keltezés: 1818 1a Maij, a 6. lap rectóján a szerző névjegye. Az *Idylium*ot a szerző koronkai Toldalagi Sigmondnak ajánlotta, aki 1830-tól haláláig, 1847-ig, marosvásárhelyi református főgondnok volt.

Iskolai éveinek másik kéziratosa emléke az *Erdélyi úti napló*, amely főleg magyar, de kevesebb latin nyelvű szöveget is tartalmaz. Az 1821. július 29-én kezdődő utazás során a Nyáradmente, a Kis-Küküllő, a Nádas vidéke, – majd a Szászföld és Székelyföld településeit érintették. Az útleírásban a települések érdekességeiről és építéstörténeti emlékeiről írt. Nyárádszentbenedektől kezdve Balavásár, Kend, Czikmántor, Szásznádas, Segesvár, Fehéregyháza, Kisbun, Nagybun, Almakerék, majd Udvarhelyszék pár településén keresztül kalauzolja az érdeklődőt. Kis- és Nagyalambfalva, Rugonfalva és végül Oláhfalva bemutatásával zárul a kézirat. A 16 lapból álló kézirat sajnos csonka, félvászonkötése enyhén rongált.

Diákéveinek kicsit későbbi időszakából származik a *Jegyzetei iskolai tanulmányaiból (1822–1826)*⁵ című vegyes tartalmú, francia, német, magyar és latin nyelvű kézírata. Az 1822–1826 között készült, 142 lapból álló kézirat filozófiai, vallástörténeti- és vallásfilozófiai, néprajzi, irodalmi és jogi tematikájú, népszerű szerzők műveiből készített kivonatok vagy másolatok. Szemléltetésként említjük a Christoph Martin Wieland *Musarion, oder die Philosophie der Grazien* című munka után 1822-ben készített jegyzetét, Wöellner *Fürstbürger Phosphorus*⁶ című verses vallás-filozófiai művének 1823-ban készült másolatát, *Corinne on l'Italie* Madame de Staël genfi francia író nő regénye után készült francia nyelvű jegyzetét. A filozófiai tematikájú jegyzetei, illetve szövegmásolatai között található az 1823-as *Jegyzések Montesquieu L'Esprit de Loise* című, az 1824 júliusában J. J. Rousseau *Les confession* című munkája után készített, vagy az 1825-ben a *Contrat Social* után készített jegyzete.

Dósa Elek 1825-ben fejezte be tanulmányait a Marosvásárhelyi Református Kollégiumban, ezt követően az erdélyi királyi tábla írnoka lett.⁷ Rövid ideig

4 Dósa Elek: *Gróf Toldalagi Sigmond ő nagysága tiszteletére írt Idylium*. Kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára (A továbbiakban: KEKK), Ms. 1869.

5 Dósa Elek *Jegyzetei iskolai tanulmányaiból (1822–1826)*. KEKK, Ms. 3003.

6 Dósa Elek még Johann Christoph Wöellnernek tulajdonította Johann Friedrich Ernst Albrecht: *Fürstbürger Phosphorus oder Die Allerweltpfaffenharlekinade, Eine komische Geschichte aus der Sphäre des Mondes* című munkáját, így a másolaton is az ő nevét találjuk. Ld.: ERDŐDI Alexandra Anita: Körmöczi János (1763–1836) *Phosphorus Polgárfejedelem* című mű magyarázata és európai háttere. Ph.D. értekezés. Szeged, 2023, 23.

7 SZABÓ Sámuel: Makfalvi Dósa Elek. Székely Közlöny, 1867/35, 275.

töltötte be ezt a tisztséget, mert édesapja, Dósa Gergely 1826 februárjában elhunyt, helyébe pedig már azon év májusában az egyházi főtanács a fiatal Dósa Eleket választotta meg tanárnak. Megválasztásával három évnyi „szakmai továbbképzésre” kapott engedélyt. 1827-ben az erdélyi, 1828-ban pedig a magyarországi királyi tábla előtt tett ügyvédi vizsgát, majd 1829-ben a pesti egyetemen jogi doktori címet szerzett.⁸ 1829-ben I. Ferencz császár jóváhagyásával Németországba utazott tanulmányútra, ahonnan 1830 őszére visszatért Marosvásárhelyre. 1831. január 22-én iktatták be hivatalosan is tanári hivatalába. Az 1830-as években a mérsékelt liberális eszmék képviselőjeként aktívan bekapcsolódott az erdélyi közéletet érintő politikai és egyházi vitákba. Számos publikációt írt, amelyek részben kéziratban maradtak, részben a kor jelesebb lapjaiban, a *Nemzeti Társalkodó*ban, az *Erdélyi Híradó*ban jelentek meg.

A közéleti problémákat érintő kéziratai, *A Marosszéki primipilus és pixidarius szabad székelyek tisztválasztási szabad votumok megszorítottát tzelozó törekedés ellen az 1832ik esztendő januarius 30-án kezdett és az ezt követő napokon folytatott gyras gyűlésen előterjesztett Vélekedés*⁹, vagy az *1833. május 2-án tárgyalatott több tárgyakrólí nézetek*¹⁰ című 12 lapnyi terjedelmű, 1833-as keltezésű kézirata, az *Általános jegyzések és kivonatok erdélyi Országgyűlési jegyzőkönyvekből és irományokból*¹¹ című 1834, 1837, 1839-es években készített jegyzetei a gyűjteményünk részét képezik és sok más írásához hasonlóan nyomtatásban nem jelentek meg.

*A Hírlapi értekezések (1832–1845)*¹² címen egybefűzött írásai a kor sajtóorgánumaiban megjelent cikkek eredeti kéziratait tartalmazza. Ezek közé tartozik az 1832. szeptember 18-i keltezésű *A három politikai rendszerekről - honnyi tapasztalás szerint*¹³ és *A szokásról törvényes értelemben* című kézirat, amelynek címlapján *Hírlapi értekezésem a szokásról, 1833-ban* cím szerepel.¹⁴ A *Nemzeti Társalkodó* 1834. év végi számában közölte a *Felelet: az 1834. esztendő első fél esztendei Nemzeti Társalkodó 20, 21, 22ik számjaiban megjelent Feleletekre*¹⁵ című cikkét és az 1845 folyamán az egyik legismertebb

8 Uo.

9 KEKK Ms. 1994.

10 KEKK Ms. 1985.

11 KEKK Ms. 3158.

12 KEKK Ms. 1970. (*Hírlapi értekezések 1832–1845*).

13 DÓSA Elek: *A három politikai rendszerekről – honnyi tapasztalás szerint. Nemzeti Társalkodó, 1832, 2. félév, 18. sz., 273–289.*

14 DÓSA Elek: *A szokásról törvényes értelemben. Nemzeti Társalkodó, 1834, 1. félév, 1. sz., 1–23.*

15 DÓSA Elek: *Felelet: az 1834. esztendő első fél esztendei Nemzeti Társalkodó 20, 21, 22ik számjaiban megjelent Feleletekre. Nemzeti Társalkodó, 1834, 2. félév, 10., 11., 12. sz., 161–194.*

egyházi joggal foglalkozó írását, *Az egyházi jegyző successioja nem abusus* címűt.¹⁶ Ide tartozik *A nemtelen jószágot nem bírhat (!?)*¹⁷ című, datálatlan, 4 lapnyi terjedelmű írása, amely nem jelent meg nyomtatásban.¹⁸

Jogtanárként a hazai köz- és magánjogot, pertant, büntetőjogot, római magánjogot és a református egyházjogot oktatta.¹⁹ Magyar, latin és német nyelvű előadásai nagy népszerűségnek örvendtek. Ezekben az években számos jogtudományi munkát írt, jegyzeteket készített, amelyek főleg kéziratos másolatban terjedtek. A kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár kézirattára Dósa számos jogi vonatkozású munkáját őrzi.

Az *Erdélyhoni közönséges törvény (Jus publicum) rövid előterjesztése*²⁰ című munkájának két példánya található meg gyűjteményünkben. Mindkettő 1832-es keltezésű, és egy korábbi kézirattáros szöveg összehasonlítása alapján csupán szerkezeti felépítésükben térnek el egymástól.²¹ Az *Elementa Juris Publici Transilvanici*²² szintén két változatát őrzik. Az 1833-as példány részleteiben egyezik ugyan, de kidolgozásában teljesen eltér az 1833 körüli, datálatlan *Az Erdélyi közönséges törvény*²³ címet viselő latin nyelvű csonka kézirattól.²⁴

A *Jus Romanum, pars generalis et specialis*²⁵, *A római magánjog tudomány*²⁶, *Prima lineae juris criminalis legibus patriis quantum fieri potuit accomodati*²⁷, a *Jegyzések a Corpus Jurisból*²⁸, az *[Iskolai jegyzet]*²⁹ című művek, akárcsak az *Erdélyhoni közönséges törvény*, az aktív 1830-as évek kutató- és pedagógiai munkájának az eredményei.

Koncz József marosvásárhelyi tanár-történész több tanrendet is közzétett a 19. század 1835–1842 közti időszakára nézve, amelyek a kollégium jogi osztályaival kapcsolatos jelentősebb reformokat is tartalmazzák. Az iskolai felélv végén a diákok szóbeli vizsgák keretében számoltak be ismereteikről. Ezzel

16 Erdélyi Híradó, 1845/63.; NAGY (2015b) i. m. 6.

17 KKEK Ms. 1987.

18 KKEK Ms. 1970., On. 90–1913.

19 Uo.

20 KKEK Ms.1972 (1832), On. 47–1913 és Ms. 1973, On. 46–1913.

21 On. 1904–.

22 KKEK Ms. 1981 (1833) és Ms. 1974 (1833?).

23 KKEK Ms. 1974.

24 On. 1904–, 45. sz.

25 KKEK Ms. 1911 (1830–1836), On. 57–1913.

26 KKEK Ms. 1979, On. 56–1913.

27 KKEK Ms. 1984 (1831), On. 109–1913.

28 Ms. 2070 (1835), On. 39–1913.

29 KKEK Ms. 2025.

a céllal készülhetett a *Quaestiones e jure patrio privato*³⁰ című latin nyelvű kérdésgyűjtemény, amely 148 kérdést tartalmaz a magánjog, 59 kérdést az erdélyi közjog, 62-t a római magánjog és 45-öt a büntetőjog területéről.³¹

Dósa Elek *Erdélyhoni jogtudomány* című munkájának több változata megtalálható a gyűjteményünkben. Az évek során az egyes fejezetek több átdolgozását is elkészítette, nyelvileg és tartalmukban is aktualizálta őket. A kéziratunkban őrzött *Bevezetés az erdélyi törvénytudományba*³² című, 1841-es keltezésű, a szerző javításait tartalmazó eredeti kézirat Dósa Elek főművének az első könyve/kötete. Tartalmában egyezik az azonos című és datálású másolati példánnyal³³. A szövegösszehasonlítást végző korábbi irattáros széljegyzete alapján azonos az 1861-ben kiadott *Erdélyhoni jogtudomány I. könyvének* első 40 lapjával. Az Osztálynapló bejegyzése szerint a két kéziratpéldány között csak enyhe stiláris eltérés tapasztalható, és az eredeti példányban „*A fejedelmi feltételekről*” című cikkely bővebb.³⁴

Az *Erdélyhoni jogtudomány, melyet az alkotmányos Erdélyhonban az 1000dik év olta* törvényszeresen költ, s az 1849 évig érvényességgel *birt* Törvények és szokások szerint³⁵ című kézirat a mű mindhárom kötetét tartalmazza, cím szerint az *Erdélyhoni közjogtan, Erdélyhoni magánjogtan* és a *Jog követelésről* című könyveket (köteteket). Terjedelmük kötetenként 176, 266, és 129 lap. Az első kötet datálatlan, a második 1839. július 30., a harmadik kötet 1842-i keltezésű. A 2. könyv (*Erdélyhoni magánjogtan*) az osztálynapló és a kézirat első szennylapján található kéziratpéldány bejegyzés szerint „az Erdélyi jogtudomány II. Könyvének egyik régebbi kidolgozása”. A 3. kötet (*Jog követelésről*) a szerző számos javítását, széljegyzetét és a kézirat végén *Tartalom- és tárgymutató tervezetét* tartalmazza. Az *erdélyi magyar és székely magán jog*, az Erdélyhoni jogtudomány 2. kötetének egy régebbi kidolgozása a kézirat ceruzabejegyzése alapján datálatlan, de az osztálynapló szerint 1839 körül készült példány³⁶ az előbb bemutatott tétel³⁷ javításokkal és kiegészítésekkel átirított szövege.³⁸

30 KKEK Ms. 1975, On. 111–1913.

31 NAGY Péter: Marosvásárhelyi Jogakadémia neves tanárának, Dósa Eleknek oktatási tevékenysége. *Gerundium*, 2023, 14 (1–2), 51.

32 KKEK Ms. 2035, On. 48–1913.

33 KKEK Ms. 2028.

34 KKEK Ms. 2028, On. 49–1913.

35 KKEK Ms. 2000, On. I. kötet, On. 101–1913, II. kötet. On. 41–1913, III. kötet. On. 51–1913.

36 KKEK Ms. 2001.

37 KKEK Ms. 2000.

38 KKEK Ms. 2001., On. 42–1913.

Az 1840-es évek második felének politikai változásai tudományos téren is kihívások elé állították Dósa Eleket. Egy esetleges Magyarország és Erdélyi uniót remélő és igénylő politikai konjunktúrában olyan munkák megírására kapott felkérést, amelyeknek teljesítését erkölcsi és intellektuális kötelességének érezte.³⁹ Az 1848-as szabadságharc idején és a későbbi politikai állásfoglalásában is Erdély és Magyarország unióját támogatta. Amikor a szabadságharc évében Teleki József kormányzó felkérte egy átfogó erdélyi jogi munka megírására – amellyel nem titkolt célja az volt, hogy a helyi jogi sajátosságok ismerete által megkönnyítse a két egyesített országrész egységes jogrendjének kidolgozását – Dósa Elek rekordidő alatt teljesítette feladatát.⁴⁰ Sajnos a forradalom viszontagságos éveiben a kézirat nyomtalanul eltűnt, Dósa hiába kerestette később Pesten, majd Bécsben is, nem járt sikerrel. A mű újraírt változata 1861-ben került kiadásra.

Dósa Elek időközben egyre aktívabban vett részt a református egyház életében: báró Kemény Ferenc felkérésére elkészítette a református egyház külviszonyainak szabályzati tervezetét, *Az erdélyi Evangelico Reformata Egyház külviszonyainak ideiglenes szabályozása [terve, 1850-ben]* címmel, amely kéziratári gyűjteményünk része és kiadásban nem jelent meg.⁴¹

A forradalmat követő időszakban Dósa életében számos megpróbáltatás következett; belső ellentétek, kényszerek, börtönbüntetés, vagyonekbobzás. A vészterhes időkben, amikor elveivel, politikai meggyőződésével ellentétes feladatok elvégzésére vagy hivatalok betöltésére szólították fel, többszörösen elutasította azokat (lásd Székelyföld polgári kormánybiztosi hivatalát és Marosvásárhely kormánybiztosi hivatalát)⁴². Csányi László országos főkormánybiztos a Brassó város- és környéke kormánybiztosi hivatalának betöltésére kérte fel 1849. április 19-én, amelyet végül elvállalt és méltósággal el is látott az 1849. június 20-i orosz támadásig. A forradalom alatti politikai tevékenységéért 1851. október 15-én a pesti törvényszék elé idézték és 1852. május 5-én négy évi fogházra ítélték.⁴³ Előbb Szebenben, majd Bécsben, később a josphstadi börtönben tartották fogva. Josphstadi fogsága idején fordította le Jérémie Bentham *Traités de législation civile et pénale* című két kötetes munkáját

39 NAGY (2015a) i. m. 37.

40 Dósa Elek: *Erdélyhoni jogtudomány. Előszó*. Kolozsvár, Gámán József, 1861, III.

41 KEKK. Ms. 2179.

42 SOMOGYI Gréta: Dósa Elek, a kormánybiztos. *Hadtörténelmi Közlemények*, 129 (2016/2), 548–558.

43 SÜLI Attila: A Brassó-vidéki kormánybiztosság története 1849-ben. *Acta Siculica*, (2010), 339.

Értekezés a törvénykezési bizonylatokról, (...) címen⁴⁴. Gyűjteményünkben a fordítás eredeti kézírata mellett egy datálatlan és ismeretlen másolótól származó példány is megtalálható.⁴⁵

Dósa végül császári kegyelemben részesült és fél év szabadságvesztés után, 1852. november 25-én szabadult. A marosvásárhelyi kollégium vezetőségének köszönhetően 1853-ban az ideiglenesen felállított jog- és vagyonügyi hivatal igazgatói állását ajánlották fel neki. Egyre aktívabban vett részt az egyházi és a tudományos feladatok teljesítésében. 1857-ben a marosvásárhelyi egyházmegye algondnokává, 1865-ben főgondnokává választották. Amikor 1865-ben az egyházi tanács elrendelte a jogi tanszék felállítását, nagy lelkesedéssel kezdte meg annak szervezését. Mindeközben a passzív ellenállásba visszavonuló, hivatalától megfosztott Teleki József kormányzó arra kérte, hogy készítse el ismét *Erdélyhoni jogtudomány című* munkáját, ha másért nem, legalább azért, hogy fennmaradjon az utókor számára Erdély jogviszonyainak dokumentumaként.⁴⁶ A 3 kötetes munka 1853-ban, határidő előtt elkészült.⁴⁷ Megírásának körülményeit, nehézségeit, módszertanát Nagy Péter részletesen ismerteti a *Hármaskönyv és Dósa Elek: Erdélyhoni jogtudomány című tanulmányában*.⁴⁸ A munka hányatott keletkezéstörténetére maga a szerző is rávilágított műve előszavában.⁴⁹

A Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár gyűjteménye őrzi az 1861-ben kiadott *Erdélyhoni jogtudomány Előszavának*⁵⁰ két kézirati példányát. Az 1861. február 18-i fogalmazvány, a nyomtatásban megjelent változattól kisebb tartalmi és stílus eltérésekben különbözik. Az 1861. február 22-i Vályi Károly által készített másolat a korábbi kézirat változtatásait is tartalmazza. A szöveg végén Dósa Elek kézírásos megjegyzése igazolja, hogy a másolat az ő kérésére készült sógora által: „Ezt másoltatván Vályi Sógor által, ki küldöttem B. Bánffy János Urnak 1861 Febr. 23-án. D[ósa] E[lek]”.⁵¹ Tartalmában azonos az előbbi kézirrattal, csupán néhány stílus különbség van a kiadásban megje-

44 KKEK Ms. 1818. Teljes címe: *Értekezés a törvénykezési bizonylatokról, melyet Bentham Jeremias jogtudor kézírataiból szerkesztett Dumont István genevai képviselő, frantziából magyarosította Dósa Elek jogtudor a' második kiadás után Josephvárosi fogságában 1852 január 25-én kezdve.*

45 KKEK Ms. 1968.

46 DÓSA Elek: *Erdélyhoni jogtudomány. Előszó.* Kolozsvár, Gámán József, 1861, III–IV.

47 Uo. III.

48 NAGY (2015a) i. m. 34–41.

49 DÓSA Elek: *Erdélyhoni jogtudomány.* Kolozsvár, Gámán József, 1861, II–V.

50 KKEK Ms. 2211.

51 KKEK Ms. 2211. (1844) DÓSA Elek: *Erdélyhoni törvénytudomány.* Bevezetés, 4.

lent változathoz képest. Enyhe eltérés található a köszönetnyilvánításban. A kézirati példányok név szerint említik a kiadást támogató báró Bánffy János és a „correctura kellemetlen fáradságát hazafias készséggel elvállalt Ocsvay Ferencz” nevét, amelyeket nyomtatásban az általánosító „tisztelt hazafiak” kifejezések helyettesítenek.

Az *Előszó* Dósa főművének, az *Erdélyhoni jogtudomány* című összefoglaló jogi munkájának keletkezéstörténetét részletesen tárja elénk annak 1848-as első megírásától 1861-es kinyomtatásáig. Gróf Teleki József erdélyi kormányzó részéről 1848-ban az unió kimondása után érkezett a felkérés egy olyan összefoglaló jogi munka kidolgozására, amely az érvényben lévő írott és szokásjogon alapuló törvényeket is tartalmazza azok értelmezésével együtt. A felkérést határidő előtt teljesítette és továbbította az igazságügyi minisztériumba.

Dósa Elek 1848 folyamán Wesselényi Miklósnak írt levelében említi, hogy „volt hazánk törvényei esméretére törvénytárunk tömkelegébeni búvárkodás útján szert tenni nékem is 18 évi fáradozásba került”. E szinte két évtizednyi kutatómunka eredménye semmisült meg, amikor a forradalom idején munkája elveszett. 1851-ben Pesten és Bécsben is hiába próbált a munka nyomára bukkanni. Ekkor ismételten felkérte Teleki József kormányzó a munka elkészítésére, azzal a céllal, hogy az Erdély jogviszonyait dokumentáló munka a történelem és az elkövetkező generációk számára fennmaradhasson. Dósa 1853-ban már készen állt a feladattal.

Az *Előszó*ban a mű esetleges hiányosságaira utalva, mentségére hozza fel azokat a nehézségeket, amelyekkel szembe kellett néznie: „csak úgy [írtam], miként azt egy várfogságból menekült, hivatalától, jövedelemforrásaitól s főleg könyvtárától is megfosztott családtyának lelkülete s elsötétedett körülményei engedték.”⁵² Művét elkészítette ugyan, de annak kiadására nem volt megfelelő anyagi háttere. Ezért 1856-ban azzal a kéréssel fordult Mikó Imréhez, hogy ha méltónak találja munkáját, helyezné el a „honi régiségek raktárába”. Kérésének Mikó Imre készségesen eleget tett.⁵³ Munkája innen került kiadásra 1861-ben. Báró Bánffy János kezdeményezésére az erdélyi értelmiség alapítványt hozott létre és biztosította a kiadáshoz szükséges anyagi hátteret.⁵⁴ Műve pozitív fogadtatásban részesült, annak hivatalos elismerése sem váratott sokat magára. A Magyar Tudományos Akadémia 1861 decemberében tartott gyűlése a művet a szakmában egyedinek és újszerűnek ítélte és szerzőjét az Akadémia Törvénytudományi osztályának

52 KKEK Ms. 2211., Dósa Elek: *Erdélyhoni jogtudomány*. Kolozsvár, 1861, V.

53 SZABÓ Sámuel i. m. 275.

54 Uo.

levelező tagjává választotta. Székfoglalójának témája az éppen kiadás alatt álló *Az erdélyi reformata evangelico reformátusok egyházi jogtana* volt (1863).⁵⁵

Dósa Elek számára az *Erdélyhoni jogtudomány* megírása szakmai tevékenységének a csúcsát jelentette, két évtizednyi kitaró kutatási munka eredményének a megkoronázása volt, amelyért a Magyar Tudományos Akadémia nagydíját is elnyerte 1867-ben. Ugyanebben az évben az Akadémia Tiszteletbeli címét is megkapta. A 16 lap terjedelmű, 1866-ban elkezdett székfoglalójának kéziratát a gyűjteményünk őrzi. *Jog biztonsága feltételeiről*⁵⁶ című írását sajnos már nem tudta bemutatni. 1867 november 19-én lábsérülésből szerzett egészségügyi problémák okozták a halálát.

A Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtárban őrzött kéziratok között feltétlenül meg kell említenünk az *Erdélyhoni jogtudomány* tisztázati példányait. Az *Erdélyhoni jogtudomány* 2. könyvének⁵⁷, *Az erdélyhoni magyar magánjogtan* című résznek a tisztázata 248 lap terjedelmű. Az Ocsvai Ferencnek, a kézirat korrektorának⁵⁸ kiküldött példányváltozata a szerző több megjegyzését is tartalmazza. Az 1 f. r.: „kijavítandó hibák a Magánjogtanba”, vagy az 1 f. v.: „Kiküldöm Ocsvai úrnak. 1861. 20. 3.” A kiadvány szövegét a kézirat szövegével később összevető kéziratáros széljegyzete alapján a csonka kézirat „terjed az Erdélyhoni jogtudomány. II. Könyv. (Erdélyhoni magyar magánjog) Kvár. 1861. 441. l.[apjáig]-ig., mint a nyomtatvány eredeti kézírata. Köttetéskor, ha a hiányzó rész elő nem kerül, arányos számítással hozzákötendő 70-80 levél.”

A tisztázat második kötete *Az Erdélyhoni jogtudomány* 3. része, *A jog követeléséről – De Actionibus*⁵⁹ című munkája 136 lapnyi terjedelmű. A mű egy korábbi kidolgozása 1839. március 20-ai keltezésű⁶⁰, az *Erdélyhoni jogtudomány* 3. részének körülbelül a 186. lapjáig terjedő anyagának tekinthető, az *Erdélyi Magyar Pertan* első latin változata. A 76 lapot számláló, 29 x 22 cm, félvászonkötésű kézirat a szerző javításait és kiegészítéseit tartalmazza.⁶¹

Az Erdélyhoni jogtudomány 2. és 3. kötetének egy másolati példányát is őrzi a gyűjteményünk. Az Etédi Gothárd főügyvéd által 1848 és 1851 között készült másolat⁶² jelzi, hogy a szakmában érdeklődést mutattak Dósa munkái iránt. Noha szakértők úgy emlegetik Dósa Eleket, mint a méltatlanul elfelej-

55 NAGY (2015a) i. m. 36.; NAGY (2015b) i. m.

56 KEEK Ms. 2215; NAGY (2015a) 45.

57 KEEK Ms. 1938/1., On. 43–1913.

58 Ms. 2211, ff. 1–4. Dósa Elek az *Erdélyhoni jogtudomány* korrektúráját köszöni meg neki.

59 KEEK Ms. 1938/2., On. 52–1913.

60 KEEK Ms. 1971, On. 53–1913.

61 On. 53–1913.

62 KEEK Ms. 2397 és Ms. 2398.

tett jogtudóst, az utóbbi évtizedekben a kutatók megelégnélő érdeklődéssel fordulnak munkái iránt.

*

A gyűjteményünkben fellelhető kéziratokon keresztül kerek egészként rajzolódik ki előttünk Dósa Elek szakmai tevékenysége, általuk munkásságának fontosabb állomásai képviseltetve vannak művei által. Egy tudatosan összeválogatott és őrzött kézirategyüttesről van szó, amelyben a szerző reprezentatív munkáit találjuk. Teljesen helytálló ez az állítás, ha tudjuk, hogy a gyűjtemény a lánya, „a marosvásárhelyi Gecse Dániel u.”-ban lakó dálnoki Gaál Györgyné, született makfalvi Dósa Katinka jóvoltából került a Múzeum Egyesület tulajdonába. A kéziratokat Vályi Gyula matematikus egyetemi tanárnál őrizték a kolozsvári Majális utca 3. szám alatti lakásában mindaddig, amíg bátyjához, Vályi Gábor statisztikus, jogász, nyugalmazott egyetemi tanárhoz nem költözött a Majális utca 14. szám alá.⁶³ Az ő közvetítésével kerültek az Erdélyi Múzeum Egyesület tulajdonába 1913-ban.⁶⁴

A bemutatott és a kéziratjegyzékben leírt 35 kéziratból csupán két tétel beszerzése történt vásárlás útján. Mindkettőt 1914 folyamán vásárolta meg a könyvtár Rozmann Mórtól.⁶⁵

2. Dósa Elek kézíratainak jegyzéke a Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár gyűjteményében

Az egyetemi könyvtár kézirtárában található 35 kézirat leírásakor a következő szabályokat követtem: jelzet, tartalmi leírás, amely a szerző nevét, a kézirat címét, műfajmegjelölését, keltezési adatokat és a kézirat nyelvét tartalmazza. Amennyiben a kézirat csak magyar nyelvű, akkor a nyelvet nem jelöltem. Az eredeti címet idézőjelben közöljük, ha a kézirat cím nem Dósa Elektől származik, a címet kerek zárójelbe tettük. Ezt követi a kézirat formai leírása – a példányleírás, vagyis a kézirat jellege, ami jelzi, hogy a dokumentum eredeti vagy másolati példány, másoló neve, terjedelem, méret, állapot,

63 Ma Köztársaság utca (strada Republicii), amelyben a Román Vasutas Kórház (Spitalul CFR) működik.

64 On. 1913. szeptember 13-i kézirtárosi megjegyzés. Az Erdélyi Múzeum-Egyesületet a Román Népköztársaság 1949-ben megszüntette. Gyűjteményei a Kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár részévé váltak.

65 On. 1914. január 22-i kézirtárosi megjegyzés (Ms. 2397, Ms. 2398.).

kötésleírás. A tulajdonost, possessort akkor is jelöltük, ha az adatok külső forrásból származnak, ez esetben az osztálynaplóból, vagy szakirodalomból. A leírások utolsó elemeként a bibliográfiai vagy egyéb tájékoztatósi adatokat rögzítettük (pl. a régi címet, amennyiben lényeges különbséget észleltünk). A kéziratok pár másolati példány kivételével eredeti kéziratok.

A tanulmányhoz csatolt kéziratjegyzék tételeit időrendi sorrendben mutatom be. Tematikai szempontból elsősorban jogi vonatkozású kéziratok, de találunk köztük irodalmi, filozófiai, közéleti vonatkozású kéziratokat és útleírást is.

1. Ms. 1869

Dósa Elek: „Grof Toldalaghi Sigmond tiszteletére írt Idylium.” 1818.

Autogr. 6 ff. 20 x 13 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 89-1913.

Poss: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

2. Ms. 1874

(Dósa Elek erdélyi úti naplója). 1821. M., lat., fr., [etc.].

Autogr. 16 ff. 21 x 13 cm. Csonka. Félvászonkötés, enyhén rongált. Ltsz. ENMK. On. 88-1913.

Inc.: „Indulunk 1821 július 9-én, Ny[árád] Sz. Benedekről...”

Poss: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

3. Ms. 3003

(Dósa Elek jegyzetei iskolai tanulmányaiból 1822–1826.) Fr. Ném. M.

Autogr. 142 ff., több különálló füzetből. 21 x 14 cm. (különböző méret). Kötés nélkül.

Ltsz. ENMK On. 85-1913.

Poss: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

4. Ms. 1972

Dósa Elek: „Az erdélyi közönséges törvény rövid előterjesztése.” Marosvásárhely, 1832.

Autogr. 36 f. 28 x 22 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK. On. 47-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

5. Ms. 1911

Dósa Elek: „Jus Romanum. Pars generalis et specialis.” 1830–1836. Lat.

Autogr. 36 ff. 31 x 23 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 57-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

6. Ms. 1984

Dósa Elek: „Primaе lineae juris criminalis legibus patriis quantum fieri potuit accommodati.” Marosvásárhely 1831. Lat.

Autogr. ff. 29 x 22. cm Félvászónkötés. Ltsz. ENMK On. 109-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

7. Ms. 1973

Dósa Elek: „Az erdélyi közönséges törvény (jus publicum) rövid előterjesztése”. Marosvásárhely, 1832.

Autogr. 55 ff. 28 x 22 cm. Félvászónkötés. Ltsz. 46-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

8. Ms. 1970

Dósa Elek: „Hírlapi értekezések”. (1832–1845)

Autogr. 57 ff. 29 x 22 cm. Félvászónkötés. Ltsz. ENMK On. 90-1913.

Tartalmazza:

ff. 1–12: „A három politikai rendszerekről - honnyi tapasztalások szerint.” 1832
[Megjelent a Nemzeti Társalkodó 1832. évf., II. Félév. 18. sz. 273–289.]

ff. 14–25: „A szokásról törvényes értelemben.” 1833

Megjegyzés: ff. 13. „Hírlapi értekezésem a szokásról, 1833-ban.”

[Megjelent a Nemzeti Társalkodó 1834. évf., I. Félév, 1 sz. 1–23.]

ff. 26–45: „Felelet: az 1834. esztendő első fél esztendei Nemzeti Társalkodó 20, 21, 22ik számjaiban megjelent Feleletekre” 1834.

[Megjelent a Nemzeti Társalkodó 1834. 10. 11. 12. Sz. I-II. félév. 145–195.

ff. 46-57: „Az egyházi jegyzők successioja nem abusos.” 1845.

Megjelent a Nemzeti Társalkodó 1845. 69. sz.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

9. Ms. 1994

Dósa Elek: „A marosszéki primipilus és pixidarius szabad székelyek tisztválasztási szabad votumok megszorítását tzelző törekedés ellen az 1832ik esztendő janarius 30-án kezdett és az ezt követő napokon folytatott Gyras gyűlésen előterjesztett vélekedés.” (1832?).

Autogr. 5 ff. 28 x 21 cm. Félvászónkötés. Ltsz. ENMK On. 63-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

10. Ms. 1981

Dósa Elek: „Elementa juris publici Transilvanici.” Marosvásárhelyini, 1833. Lat.
Autogr. 112 ff. 29 x 21 cm. Ltsz. ENMK On. 44-1913.

Széljegyzetekkel, szövegkiegészítésekkel.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

11. Ms. 1985

Dósa Elek: „1833 „(Ezernyolcszázharminchárom) május 2-án tárgyalatott több tárgyakról nézetek.” 1833.

Autogr. 12 ff. 28 x 22 cm. Félvásznonkötés. Ltsz. ENMK On. 67-1913.

Inc. „A Polgári Társaságok eredetével tsaknem egyidős a Constitutio és Kormány közti küzdés...”

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

12. Ms. 2070

Dósa Elek: „Jegyzések a Corpus Jurisból”. Marosvásárhely, 1835.

Autogr. 25 ff. 26 x 22 cm. Ltsz. ENMK On. 39-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

13. Ms. 2025

Dósa Elek: „Az Approbata Constitutionak rövid kivonata.” 1835.

Autogr. 27 x 25 vm. Ltsz. ENMK On. 40-1913

Ld. még: Ms. 2070

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

14. Ms. 3158

Dósa Elek: „Általános jegyzések és kivonatok erdélyi Országgyűlési jegyzőkönyvekből és irományokból, 1839.4.3–18.03.” 1939.

Autogr. 45 x 26 cm. 11 f. Ltsz. Félvásznonkötés. ENMK On. 83-1913

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

A kézirat egy terjedelmesebb iratcsomó részét képezhetette, amit a kézirat első oldalán található hiányos kezdő mondat bizonyít.

15. Ms. 1971

Dósa Elek: „De Actionibus.” 1839. Lat.

Autogr. 76 f. 28x 22 cm. Félvásznonkötés. Ltsz. ENMK On. 53-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

Bejegyzés: korábbi kéziratáros által ceruzával: ff. 76 v.: „Dósa Elek Erdélyhoni jogt. III. részének hozzávetőleg a 186. lapjáig terjedő anyagának lehet tekinteni.”

16. Ms. 2000

Dósa Elek: „Erdélyhoni jogtudomány, melyet az alkotmányos Erdélyhonban az 1000dik év olta törvényszeresen költ, s az 1849 évig érvényességgel birt Törvények és szokások szerint szerkeszté Dósa Elek Jogtudor.” (1839–1942)
Ajánlás: Az alkotmányos Erdélyhoni Nagy Fejedelemség emlékezetének szenteli a szerkesztő

Autogr. 1-3 kötet. 31 x 24 cm. Félvászonkötés

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

Könyv 1: Erdélyhoni közjogtan. É. n. 176 ff. Ltsz. ENMK On. 101-1913.

Poss: G. Eszterházy (bélyegző)

Könyv 2: Magánjogtudomány. (1939.) 266 ff. Ltsz. ENMK On. 41-1913.

Bejegyz. ceruzával: szennylap 1.: „NB. Az erdélyhoni jogtudomány II. Könyvének egyik régebbi kidolgozása. (I.)”. A szerző javításaival, kiegészítéseivel.

Könyv 3: A jog követelésről. (1842.). Ltsz. ENMK On. 51-1913.

17. Ms. 2035

Dósa Elek: „Bevezetés az erdélyi törvénytudományba.” 1841.

Autogr. 26 ff. 26 x 21 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 48-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

18. Ms. 2028

Dósa Elek: „Bevezetés az erdélyi törvénytudományba.” (1841?)

Egykorú másolat. 15 ff. 27 x 21 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 49-1913.

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

Megjegyz.: „Az előbbinek [Ms. 2035-ös jelzet] más kézzel írt s annak javításai szerint igazított szövege

19. Ms. 2211

Dósa Elek: „Erdélyhoni törvénytudomány. Bevezetés.” 1844.

Autogr. 38 f. 36 x 23 cm. Ltsz. On. 50-1913.

Hozzákötve még: Előszó 1861. febr. 18. Autogr.

Előszó 1861. febr. 22. Vályi Károly másolata

ff. 1–2: „Előszó.” [1861. Febr. 18.]

Dess.: „Végeztem Mvásárhelyen az 1861ik év Februáriusa 18án Dósa Elek Mpria Jogtudor”

Bejegyzés korábbi kéziratárostól: „Dósa Elek Erdélyhoni jogtudomány cz. munka Előszójának a nyomtatásban megjelenttől eltérő fogalmazványa.”

ff. 3–4: Előszó [1861. Febr. 22.]

Bejegyzés: „NB. Ezt másoltatván Vályi Sógor által, kiküldöttem B. Bánffy János

úrnak 1861 Febr. 23-án. [D[ósa]E[lek]]”

ff. 5–36: „Erdélyhoni törvénytudomány, 1ső könyv. Bévezetés. 1844.3.8.”

Bejegyzés a kéziratári osztálynaplóba: „A kiadvány (Erdélyhoni jogtudomány, Kvár. 1861. I. könyv) 1–40 lapjaival egyezik. Ettől kevés stiláris módosításban tér el s abban, hogy e kézirat a fedelmi feltételekről cz. ... §-al bővebb.”

ff. 37–38: (Dósa Elek válasza id. gr. Teleki Domokosnak és br. Bánfy Jánosnak könyve bírálataira válaszként.)

Inc. „Id. Ml. Gr. Teleki Domokos úr ő nagysá[gán]ak...”.(1861.)

Bejegyzés, ceruzával: ff. 37: „Dósa Elek válasza id. gr. Teleki Domokosnak és br. Bánfy Jánosnak könyve bírálataira válaszként.”

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

20. Ms. 2397

Erdélyi magánjogtudomány, kidolgozta Makfalvi Dósa Elek jogtudor' s' a marosvásárhelyi év. Ref. Fő iskolának törvényes rendes jogtanár, MVásárhelyt 1848. (Marosvásárhelyt, 1848. Febr. 5. – 1851. Április 15.)

Másolat, Etédi Gothárd főügyvéd másolata. 497 ff. 24 x 21 cm. Papírkötés, felső része enyhén rongált. A gerincen: „Erdélyi magánjogtan”. Ltsz. ENMK On. 5-1914 (I-II rész., III. részt lásd az Ms. 2398 sz. alatt)

A másolat időpontja a kézirat 6. ill. 254. laján található bejegyzés alapján: „írja Gothárd 1848 Febr 5. MVásárhelyt”

Poss.: „Etédi Gothárd ügyvéd”. Vásárlás Rozman Mórtól. EMEKvt.

21. Ms. 2398

Dósa Elek: Erdélyi magánjogtudomány, III. rész. MVásárhelyt. 1848.

Másolat, Etédi Gothárd főügyvéd másolata. 64 f. 24 x 20 cm. Papírkötés. Ltsz. ENMK On. 6-1914.

Poss.: „Gothárd”. Vásárlás Rózman Mórtól. EMEKvt.

22. Ms. 2179

Dósa Elek: „Az erdélyi Evangelico Reformata Egyház külviszonyainak ideiglenes szabályozása”

(Az erdélyi ref. Egyház külviszonyai szabályozásának terve 1850-ben.; Ebben van a Lutherana Egyház hasonló terve is.) 1850.

Autogr. 6 ff. 41 x 26 cm. Félvásznonkötés. Ltsz. ENMK. On. 69-1913.

Dósa Elek bejegyzése: „Írtam B. Kemény Ferenc ő nagysága általi felszólításom következtésébe- s ő Exelenciájának egy magyarázó levél kíséretében kiküldöttem 1850. Julius 7én. D.E.”

Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

23. Ms. 1818 (ld. még Ms. 1968)

Bentham Jeremy, Dumont Étienne: Értekezés a törvénykezési bizonylatokról, melyet Bentham Jeremias jogtudor kézírataiból szerkesztett Dumont István genevai képviselő, frantziából magyarosította Dósa Elek jogtudor a' második kiadás után Josephvárosi fogságában 1852 Január 25.én kezdve. 1852. Eredeti tisztázat. 124 ff. 42 x 27 cm. Félvásznon kötés. Ltsz. ENMK On. 70-1913. Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

24. Ms. 1938/1

Erdélyi magánjogtudomány, 2. könyv. Marosvásárhely. É.n. (1861?)
Könyv 2: Az Erdélyhoni magánjogtudomány
Eredeti tisztázat. 248 ff. (329 lapig számozott üres lapokkal). 31 x 24 cm. Csonka. Félvásznonkötés.
Ltsz. ENMK On. 43-1913.
Bejegyzés: „NB. Csonka! Terjed a Dósa E. Erdélyhoni jogtud. II. könyv (Erdélyhoni magyar magánjog.) kolosc.1861. 441. l.-ig mint a nyomtatvány eredeti kézírata.”
A kézirat után bekötött, más méretű lapon a szerző bejegyzése: 1 f. r.: „kijavítandó hibák a Magánjogtanba”,
1 f. v.: „Kiküldöm Ocsvai úrnak. 1861. 20.3.”, „A Magánjogtan Sajtó hibái”
Ostálynapló: „A szerző eredeti javításokkal s közbeszúrt pótlásokkal írt kézírása. A kiadvány szövegével egyezik, de a vége hiányzik.”
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

25. Ms. 1938/2. Az Ms. 1938/1. folytatása.

Rész 3: A jog követelésről
Autográf tisztázat. 136 f. 31 x 24 cm. Félvásznonkötés. Ltsz. ENMK On. 52-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.
Bejegyzés: Könyv 3: 133. f. r.: kézíratos ceruza bejegyzés „(V. Ö. A kiadvány 188. lapjaival.)”

26. Ms. 2122

(Dósa Elek naplószerű bejegyzései). 1861-1862. [in. Országos nagy képes naptár. 1861-dik évre. Erdélyi kiadás. Pest, Kolozsvár].
26 ff. 25 x 18 cm. Ltsz. ENMK On. 68-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adomány. EMEKvt.

27. Ms. 2215

Dósa Elek: „A jog biztonsága feltételeiről.” Pesten, 1866.
Autogr. 19 ff. 36 x 24 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 72-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

28. Ms. 1987

Dósa Elek: „A nemtelen jószágot nem bírhat (!?)” 19.sz.
Autogr. 4 ff. 28 x 21 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 90-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.
Az osztálynaplóban még az Ms. 1970-es jelzetre van beírva, a Hírlapi értekezéseim című kéziratok közé. Később került más jelzet alá. Leltári száma ezért azonos az Ms. 1970-es jelzetű kéziratokkal

29. Ms. 1979

Dósa Elek: A római magánjog tudomány. 19. sz.
Autogr. 104 ff. 28 x 21 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 56-1913.
Tartalmazza: ff. 1-4: „A római magánjogtan tartalma”. (23 x 17 cm). A szerző javításaival.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

30. Ms. 1975

Quaestiones e jure patrio privato. 19. sz. Lat.
Autogr. 10 ff. 28 x 21 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On. 111-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.
Tartalmazza még: „Quaestiones e jure Publico Transilvanico” ; Quaestiones e jure Civili Romano; Quaestiones e jure Criminali

31. Ms. 2032

Dósa Elek: „A Büntető Törvénytudomány (Jus Criminale)”. 19. sz.
Másolat. ff. 26. 37. 26 x 20,5. Ltsz. ENMK. On. 55-1913.
A Jus Criminale (Ms. 2033) kézirat magyar változata. A másolat készítőjét nem ismerjük. A széljegyzetek, a szöveg javítása Dósa Elektől származik.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

32. Ms. 2033

Dósa Elek: „Jus criminale” (kurzus-szerű összefoglaló). 19. sz.
Autogr. ff. 31. 26 x 21 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK On.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

33. Ms. 2001

Dósa Elek: „Az erdélyi magyar és erdélyi magánjogtudomány.” 19. sz.
Autogr. 217 [-259] ff. 27 x 22 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK. On. 42-1913
Bejegyzés: ceruzával, korábbi kézirataros által: „Az Erdélyhoni jogtudomány
II. Könyve régebbi kidolgozásának újból való (II.) leírása. Az I. kézirat javításait
is átíró kézirat.”

34. Ms. 1974

Dósa Elek: „Erdélyi közönséges törvény.” 19. sz. Lat.
Autogr. 144 ff. 31 x 24 cm. Félvászonkötés. Ltsz. ENMK. On. 45-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

35. Ms. 1968 (ld. még Ms. 1818)

Bénthám Jéreimiás, Dumont István: Értekezés a törvénykezési bizonylatok-
ról, (...). Frantziából magyarosította Dósa Elek (jogtudor a' második kiadás
után Josephvárosi fogságában 1852 Január 25.én kezdve. 1852.). É.n. (19.
sz. második fele)
Egykorú másolat. 141 ff. 30 x 23 cm. Félvászon kötés. Ltsz. ENMK On. 71-1913.
Poss.: Gaál Gyuláné, Dósa Katinka adománya. EMEKvt.

